

УДК 378.1:34(477.830-25)(092)«16/19»

**НАУКОВІ ДЖЕРЕЛА
ПРО ІСТОРІЮ ЮРИДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

В. Кахнич

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, 79000 Львів, Україна*

У статті досліджено джерела становлення та розвитку юридичного факультету Львівського університету. Проаналізовано результати дослідження науковців та їх вклад у розвиток науки та освіти на юридичному факультеті.

Ключові слова: юридичний факультет, Львівський університет, наука, освіта, дослідження.

Історію Львівського університету досліджувало чимало науковців. З'явилися праці, присвячені окремим його факультетам, кафедрам, іншим структурним підрозділам, різним питанням, пов'язаним з ними.

Першу ґрунтовну працю з історії Львівського університету написали його професори – історик Людвік Фінкель і юрист Станіслав Стажинський. Це «Історія Львівського університету» («*Historia Uniwersytetu Lwowskiego*»), яка побачила світ у Львові 1894 р. [1]. Ця праця складається із двох частин. Перша частина, авторства Л. Фінкеля, охоплює період від 1661 до 1869 р. Саме Л. Фінкель запровадив традицію вести історію Львівського університету від 20 січня 1661 р. [1, s. 3–31].

У першій частині праці «Історія Львівського університету» охарактеризовано, зокрема, й діяльність юридичного факультету, створеного 1784 р. Відображено внесок у навчально-науковий процес таких викладачів-юристів, як Бальтазар Борзага, Антон Пфлегер, Ігнацій Церголь, Карл Аппельтауер, Йозеф Беер, Франц Маркс, Ян Амброс, Домінік Кьофіль, Максиміліан Фюгер, Йозеф Вінівартер, Франц Зоммаруга, Ян Добжанський, Бернард Барон, Міколай Нападєвич, Ігнацій Грасль, Антоній Гаймбергер, Франц Коттер, Август Новак, Едуард Томашек, Моріц Штубенраух, Францішек Туна, Карл Гюттнер, Йоган Хлюпп, Едвард Гербст, Фрідріх Рульф, Анджей Фангор, Йосафат Зельонацький, Ойген Мор, Ян Паздера, Йоган Шольц, Анджей Горак, Альбін Гаммер, Юліан Дунаєвський, Йоган Коппель, Фердинанд Бішоф, Гайнріх Бруннер та ін. Під час характеристики кожного з періодів історії юридичного факультету Львівського університету Л. Фінкель подав аналіз змін, які відбувались у його кафедральній структурі [1, s. 95–102, 156–194, 328–332, 338–342].

Друга частина «Історії Львівського університету», автором якої був С. Стажинський, має іншу структуру, ніж перша. Зокрема, спочатку автор охарактеризував мову викладання у Львівському університеті, починаючи з 1871 р. Подальший виклад найважливіших подій з історії факультетів С. Стажинський назвав «хронічками», після яких описав сучасний йому стан кожного з факультетів. Юридичний факультет С. Стажинський охарактеризував, спираючись на біографії його тогочасних професорів, насамперед А. Фангора, Й. Зельонацького, Мавриція Кабата, Фердинанда Жрудловського, Леона Білінського, Станіслава Зборовського, Юзефа Мосінга, Едварда Буля, Рабена Канштейна, Теодора Кульчицького, Юзефа Вейгля, Олександра Огоновського, Едварда Ріттнера, Юзефа Тимінського, Лонгіна Фейгля, Юзефа Клечинського, Юзефа Кашніци, Адольфа Хека, Леонарда П'єнтака, Тадеуша

Пілята, Августа Баласітса, Александра Яновича, Густава Рошковського, Освальда Бальцера, Владислава Абрагама, Фелікса Гризецького, Станіслава Стажинського, Леона Пінінського, Владислава Охенковського, Владислава Острожинського, Петра Стебельського, Станіслава Гломбінського, Ернеста Тілля, Станіслава Шаховського, Івана Добрянського, Владислава Пілята, Антонія Черни, Міхала Бобжинського [2, s. 100–128, 192–231]. Багато з цих викладачів стали світилами юриспруденції уже в міжвоєнний період. Структура біографічних відомостей, наведених С. Стажинським щодо перелічених юристів, складається з інформації про дату народження, навчання, місце роботи, а також переліку основних публікацій, які відображають наукові зацікавлення вчених. Недоліком цих біографічних довідок є недостатня деталізація фактажу [2, s. 100–128, 192–231].

Книга «Історія Львівського університету» стала першим системним дослідженням, в якому детально висвітлено історію юридичної освіти та науки на юридичному факультеті Львівського університету. Після її виходу, до 250-річчя Львівського університету з'явилася ґрунтовна двотомна праця бібліографа й історика літератури Віктора Гана «Хроніка Львівського університету» («Kronika Uniwersytetu Lwowskiego»). Перший том «Хроніки...» В. Гана охоплює 1894–1898 рр. (Львів, 1899), а другий – 1898–1910 рр. (Львів, 1912). У цій праці детально схарактеризовано діяльність факультетів університету, зокрема юридичного, подано відомості про його викладачів і кількість студентів тощо [3; 4, s. 3–346].

На відзначення 250-річчя Львівського університету у Львові з'явилася праця польського публіциста Францішека Яворського «Львівський університет. Ювілейні спогади» («Uniwersytet Lwowski. Wspomnienia jubileuszowe») (1912). Завданням, яке автор ставив перед собою, була популяризація історії Львівського університету. Ф. Яворський зазначав, що його книга має узагальнювальний характер й оперта здебільшого на першу частину праці «Історія Львівського університету» та книгу священика Станіслава Залеського «Єзуїти в Польщі» («Jeziuci w Polsce»). Ф. Яворський довів свій нарис лише до кінця XIX ст., завершивши його 1894 р. – відновленням медичного факультету. Про юридичний факультет Ф. Яворський подав лише стислі відомості [5].

Поява наступної узагальненої праці з історії Львівського університету була присвячена його ювілею. Книжка «300 років Львівського університету» авторства його тодішнього ректора Євгена Лазаренка вийшла у видавництві Львівського університету 1961 р. Інформація про юридичний факультет у праці «300 років Львівського університету» охоплює основні напрями його наукової діяльності, згадки про найвидатніших викладачів [6].

У 1986 р. до 325-річчя Львівського університету у видавництві при Львівському державному університеті видавничого об'єднання «Вища школа» з'явилася книга «Львівський університет». Це була перша після видання праці «Історія Львівського університету» Л. Фінкеля та С. Стажинського, книга, присвячена історії Львівського університету, яка дійшла до читацького загалу. Її відповідальним редактором був тодішній ректор університету Володимир Чугайов [7].

У написанні цієї колективної праці брали участь представники різних факультетів Львівського університету. Під час підготовки цього видання його автори опрацювали документи та матеріали Центрального державного історичного архіву України у Львові, Державного архіву Львівської області, щорічні звіти ректорату про роботу Львівського університету, матеріали колишніх ректорів вишу Івана Белякевича, Євгена Лазаренка, Миколи Максимовича тощо [7, с. 10–11].

Книга поділяється на чотири розділи. Перший розділ «Крізь віки та епохи» присвячений історії Львівського університету 1661–1939 рр. У ньому йдеться про

передумови утворення Львівського університету, його заснування 20 січня 1661 р., його функціонування в умовах монархії Габсбургів і Другої Речі Посполитої. Перший параграф другого розділу присвячений 1939–1949 рр., наступний – 1950–1960-м, третій – 1970–1980-м. У цьому розділі йдеться про загальні тенденції розвитку університету, зміни у його структурі, статистиці викладачів і студентів, видавничу діяльність, керівництво університету тощо [7, с. 15–86].

Наступні два розділи побудовані за іншим принципом. Вони присвячені розвитку наук у Львівському університеті впродовж усієї його історії: від зародження наукових шкіл, утворення кафедр чи інших підрозділів до стану науки у Львівському університеті на 1986 р. Третій розділ присвячено технічним і природничим наукам: математиці, фізиці, хімії, геології, географії, біологічним наукам, а четвертий – суспільним і гуманітарним наукам – історії, філософії, економіці, журналістиці, філології, юриспруденції, педагогіці тощо [7, с. 87–145].

Під час характеристики юридичних наук у Львівському університеті радянського періоду основний наголос зроблено на науковій діяльності таких його викладачів, як Володимир Сокурєнко, Володимир Кульчицький, Володимир Луць, Петро Рабінович, Радомир Кондратьєв, Ніна Титова, Євген Пушкар. Зазначимо, що перелічені науковці були вихованцями юридичного факультету Львівського університету. Також у книзі «Львівський університет» згадано про напрями наукових досліджень Геннадія Бондаренка, Павла Гуралю, Альфреда Жалінського, Петра Землянського, Володимира Калиновича, Світлани Кравченко, Михайла Костицького, Володимира Лісцина, Олександра Лимаренка, Мирослава Накловича, Михайла Настюка, Василя Нора, Андрія Пашука, Євгена Пушкаря, Зорислави Ромовської, Алоїзи Савицької, Володимира Станіка, Ігора Тирічева, Костянтина Федонюка, Віталія Чушенка [7, с. 141–145]. Цей матеріал можна використати для порівняння, щоб простежити спадковість у наукових дослідженнях викладачів юридичного факультету Львівського університету першої та другої половин XX ст.

Книга «Львівський університет» дає загальне уявлення про історію розвитку юридичної освіти та науки у Львівському університеті.

У 1999 р. у серії «Українознавча бібліотека НТШ» (число 12) було опубліковано працю «Василь Мудрий. Змагання за українські університети в Галичині» (Львів; Нью-Йорк), підготовану за виданнями «Василь Мудрий: Боротьба за огнище української культури в Західних землях України» (Львів: Накладом Української крайової студентської ради, 1923) та «Василь Мудрий: Український університет у Львові (1921–1925)» (Нюрнберг: Час, 1948). Редактором видання став Олег Романів. Появі цієї книги сприяли Наукове товариство ім. Шевченка у Львові та Фондація Українського Вільного Університету в США. Друга частина пропонованої книги «Український університет у Львові у 1921–1925 рр.» дає повний опис історії Українського таємного університету у Львові, автором якого був відомий український політичний та громадський діяч першої половини XX ст. Василь Мудрий. Поза сумнівом, що історію цього навчального закладу обов'язково потрібно розглядати як складову історії Львівського університету. У цій праці охарактеризовано кафедральну структуру юридичного факультету Українського таємного університету у Львові, подано його професорсько-викладацький склад (С. Баран, В. Вергановський, М. Глушкевич, Є. Давидяк, В. Децикевич, І. Кміцикевич, Р. Ковшевич, М. Корчинський, І. Куровець, В. Лаба, М. Левицький, Ю. Лещій, О. Марітчак, О. Надрага, Я. Олесницький, В. Охримович, В. Ривюк, М. Русин, П. Сосенко, С. Старосольський, М. Чубатий, Й. Шимонович, С. Шухевич), запропоновано навчальні програми для студентів-юристів [8].

Інформацію про діяльність юридичного факультету Українського таємного університету у Львові містять також статті Івана Гловацького [9, с. 146–148; 10, с. 295–298] та Володимира Качмара [11, с. 368].

У 1999 р. світ побачила монографія історика Володимира Качмара «За український університет у Львові. Ідея національної вищої школи у суспільно-політичному житті галицьких українців (кінець XIX – початок XX ст.)». Вона вийшла у Львові (Львівський державний університет імені Івана Франка, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України). Праця В. Качмара для нашого дослідження важлива передусім тим, що містить інформацію про участь викладачів і студентів юридичного факультету Львівського університету в боротьбі за український університет у Львові [12].

У 2007 р. у Кракові вийшла праця «Університет Яна Казимира у Львові. 1918–1946» («Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. 1918–1946»), присвячена історії Львівського університету міжвоєнного періоду та перших років радянської влади в Західній Україні. Її автор – польський дослідник Ян Драус. Ця книга складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, а також біографічного словника Таємного університету Яна Казимира у Львові (1941–1944), бібліографії, особового покажчика [13].

Перший розділ праці «У міжвоєнне двадцятиріччя» присвячений традиціям Університету Яна Казимира у Львові, історії університету під час польсько-української та польсько-більшовицької воєн 1918–1920 рр. У ньому детально описано прийняття статутів університету, охарактеризовано його структуру та ректорів, а також академічне життя: наукові школи та навчальний процес на факультетах, зокрема юридичному. Далі автор характеризує політичне життя університету: участь його професорів у владних структурах Другої Речі Посполитої, студентські організації (польські, українські, єврейські, німецькі), зупиняючись на конфліктах, що виникли на національному ґрунті [13, с. 13–70]. Ці відомості надзвичайно важливі для нашої кандидатської дисертації, оскільки викладачі та студенти юридичного факультету Львівського університету через специфіку свого фаху завжди були політично активні.

У другому розділі праці описано прихід радянської влади на Західну Україну, реорганізацію Львівського державного університету імені Івана Франка, таємне навчання польських студентів, репресії проти польських професорів і науковців. Третій розділ присвячено львівським вищим навчальним закладам під час нацистської окупації 1941–1944 рр., а четвертий – Таємному університету Яна Казимира. У п'ятому розділі «Друга радянська окупація та відновлення Університету імені Івана Франка» йдеться про Львівський університет у перші повоєнні роки [13, с. 71–109].

Під час характеристики юридичного факультету Львівського університету протягом 1918–1939 років Я. Драус акцентує увагу на таких його викладачах, як Освальд Бальцер, Владислав Абрагам, Альфред Гальбан, Юліуш Макаревич, Роман Льоншан де Бер'є, Маврицій Аллерганд, Едвард Дубанович, Марцелій Хлямтач, Станіслав Грабський, Станіслав Гломбінський, Людвік Ерліх, Станіслав Губерт, Казімеж Гжибовський, Зенон Вахльовський, Каміль Стефко, Мар'ян Валігурський, Мар'ян Ціммерман, Пшемислав Домбковський, Кароль Кораний, Войцех Гейнош, Казімеж Пшибиловський, Збігнев Паздро, Тадеуш Біго, Вацлав Осуховський, Мечислав Гонзатко, Юліан Новотний, Людвік Дворжак, Здзіслав Пеперковський, Здзіслав Сталь, Леон Гальбан [13, с. 35–36].

У 2010 р. у київському видавництві «Логос» з'явилася книга «Літопис випускників Львівського національного університету імені Івана Франка», вступну статтю до якої написав В. Качмар. У ній загальний опис історії Львівського університету розбито на чотири пункти: «Львівський університет у 1661–1918 рр.: від Першої до Другої Речі

Посполитої» (про історію університету за часів Речі Посполитої та монархії Габсбургів), «Львівський університет Яна Казимира (1918–1939 рр.)» (за часів міжвоєнної Польщі), «Львівський державний університет імені Івана Франка: в умовах радянської системи» (за часів СРСР) та «Львівський національний університет імені Івана Франка в роки незалежності» (характеристика Львівського університету за останні два десятиліття – до 2010 р.). У цій статті можна знайти відомості і про юридичний факультет Львівського університету протягом усієї його історії [14, с. 12–51].

У 2011 р. до відзначення 350-річного ювілею Львівського університету вийшов перший том найgruntовнішої узагальненої праці з історії Alma Mater – «Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка» [15]. Головою цього масштабного проєкту є ректор Львівського університету, професор Іван Вакарчук, заступниками голови – проректор, доцент Мар'ян Лозинський і декан історичного факультету, професор Роман Шуст, а відповідальним секретарем – доцент Володимир Качмар. Зазначимо, що відповідальним від юридичного факультету під час роботи над книгою «Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка» є доктор юридичних наук, доцент кафедри історії держави, права та політико-правових учень Львівського університету Ігор Бойко. Значний внесок до її виходу зробили також одні з керівників проєкту, доктор юридичних наук, декан юридичного факультету Андрій Бойко і кандидат юридичних наук, директор Правничого коледжу Львівського університету та доцент кафедри історії держави, права та політико-правових учень Тарас Андрусак [15, с. 10].

Перший том книги «Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка» охоплює літери від А по К. Варто зазначити, що у великій вступній статті про 350-літню історію Львівського університету, яку написав колектив авторів, серед яких – історики Василь Кметь, Микола Крикун, Роман Тарнавський, Степан Макаруч, Володимир Качмар, історик і математик Ярослав Притула, є колосальна кількість інформації про різноманітні аспекти функціонування юридичного факультету Львівського університету [15, с. 12–116].

Отже, дослідження джерел становлення та розвитку юридичного факультету у Львівському університеті є надзвичайно важливим та пізнавальним дослідженням. Зацікавлення багатьох науковців цією проблематикою свідчить про можливість і доцільність побудови високопрофесійного факультету у Львівському університеті.

Список використаної літератури

1. *Finkel L.* Historia uniwersytetu Lwowskiego / L. Finkel, S. Starzyński. – Lwów : Drukarnia E. Winiarza, 1894. – Cz. 2. – 417 s.
2. *Finkel L.* Historia uniwersytetu Lwowskiego / L. Finkel, S. Starzyński. – Lwów : Drukarnia E. Winiarza, 1894. – Cz. 1. – 351 s.
3. Kronika Uniwersytetu Lwowskiego. – Lwów, 1899. – Т. 1 : 1894/95–1897/98. – 186 s.
4. Kronika Uniwersytetu Lwowskiego. – Lwów, 1912. – Т. 2 : 1898/99–1909/10 / Zest. Dr. W. Hahn. – 226 s.
5. *Jaworski F.* Uniwersytet Lwowski. Wspomnienie jubileuszowe / F. Jaworski. – Lwów, 1912. – [Biblioteka Lwowska. Т. 18]. – 236 s.
6. *Лазаренко Є.* 300 років Львівського університету / Євген Лазаренко. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1961. – 84 с.
7. Львівський університет : монографія / відп. ред. В. Чугайов. – Львів : Вид-во при Львів. держ. ун-ті вид. об'єднання «Вища шк.», 1986. – 148 с.
8. *Мудрий В.* Змагання за українські університети в Галичині / В. Мудрий / ред. О. Романів. – Львів ; Нью-Йорк : Наук. т-во ім. Шевченка у Львові; Фондація Українського Вільного Університету в США, 1999. – 147 с.

9. Головацький І. Вища школа і державність: до 75-ліття від заснування таємного університету у Львові та Вільного – у Відні / Іван Головацький // Віхи української історії : матер. період. вид. : події, публіцистика, імена. – Львів, 2006. – С. 146–148.
10. Головацький І. Таємні українські вищі школи у Львові в 1919–1926 роках / Іван Головацький // Віхи української історії : матер. період. вид. : події, публіцистика, імена. – Львів, 2006. – С. 295–298.
11. Качмар В.М. Львівський таємний український університет (1921 р.) / В.М. Качмар // Енциклопедія історії України. – Т. 6 : Ла-Мі / редкол. : В.А. Смолій (гол. колегії), Г.В. Боряк та ін. – К. : Наук. думка, 2009. – С. 368.
12. Качмар В. За український університет у Львові. Ідея національної вищої школи у суспільно-політичному житті галицьких українців (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) / Володимир Качмар. – Львів : ЛДУ ім. І. Франка ; Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1999. – 118 с.
13. Draus J. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. 1918–1946. Portret kresowej uczelni / Jan Draus. – Kraków : Księgarnia akademicka, 2007. – 328 s.
14. Качмар В. Львівський національний університет імені Івана Франка. Історичний нарис / Володимир Качмар // Літопис випускників Львівського національного університету імені Івана Франка. – К. : Логос Україна, 2010. – С. 12–51.
15. Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка : в 2 т. – Т. 1 : А–К / вид. рада : І.О. Вакарчук (голова), М.В. Лозинський (заст. голови), Р.М. Шуст (заст. голови), В.М. Качмар (відп. секретар) та ін. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка. 2011. – 716 с. + 112 вкл.

НАУЧНЫЕ ИСТОЧНИКИ ОБ ИСТОРИИ ЮРИДИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА ЛЬВОВСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

В. Кахнич

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Университетская, 1, 79000 Львов, Украина*

В статье исследованы истоки становления и развития юридического факультета Львовского университета. Проанализированы результаты исследования ученых и их вклад в развитие науки и образования на юридическом факультете.

Ключевые слова: юридический факультет, Львовский университет, наука, образование, исследования.

SCIENTIFIC SOURCES ABOUT THE HISTORY OF THE LAW FACULTY OF LVIV UNIVERSITY

V. Kakhnych

*Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska Str. 1, UA – 79000 Lviv, Ukraine*

The author examines the sources of formation and development of the Law Faculty of Lviv University. The findings of scientists and their contribution to the development of science and education at the Law Faculty are analyzed.

Key words: Law faculty, University of Lviv, science, education, research.

*Стаття: надійшла до редакції 20.12.2012
прийнята до друку 14.01.2013*